

مقدمه

شکل امروزی زمین، با عوارض ظاهری آن و نیز با تنوع اقلیمها و حیات گیاهی و جانوری در خشکیها، دریاها و دشتهای، تعادلی لحظه‌ای را در رابطه متقابل انسان و محیطش مشخص می‌کند. لحظه‌ها پایدار نیستند و تغییر می‌کنند و به تبع آن تعادل‌های به دست آمده نیز دستخوش تغییر می‌شوند؛ به طوری که می‌توان با شاردن¹ هم‌عقیده شد که می‌گوید تاریخ گاهشماری مطلق یا نسبی نیست، بلکه مجموعه‌ای است از تغییرات چشمگیر که تحول انسان را نیز به همراه دارد و زبان هم در تعاقب این لحظه‌ها، به عنوان عامل اصلی در تغییر و تطور کمی و کیفی پدیده‌ها و در تعامل با حیات انسانی جلوه‌گر می‌شود.

برداشت‌های ما از تغییر پدیده‌ها در زمان با توجه به دیدگاه‌های فکری و عکس‌العمل‌مان نسبت به طبیعت تفاوت می‌یابد. طول زمان شکل‌گیری پدیده به شرایط طبیعی که در آن به وجود می‌آید و نیز به شدت عواملی که آن را ایجاد می‌کند و سرانجام به چگونگی ظهور آن بستگی دارد.

شناخت در مسائل طبیعی و برخورد با پدیده‌های زمین‌شناختی، خواه به منظور برخورداری از مواهب آن یا برای مقابله با عوارض نامطلوب آن، باید با مشاهده و تفسیر پدیده‌ها همراه باشد. در مسائل طبیعی و تاریخی² انسان، مانند تغذیه، اسکان، آلودگی، آب و سوخت به شناخت لحظه‌ای یا زمان و مقیاس تاریخی توجه می‌شود و جغرافیدانان بخوبی می‌توانند این مهم را بررسی و در مطالعاتشان در گستره بزرگ زمین به تغییرات کوتاه‌مدت، هنگام رویداد پدیده‌ها توجه کنند؛ حتی آنان در عصر حاضر با استفاده از ارتباطات وسیع، دامنه این مطالعات را به بررسی‌های فضایی بسط می‌دهند. به عبارت دیگر، جغرافیای طبیعی، تعادل لحظه‌ای پدیده‌ها را درک می‌کند و حتی در مقیاس تاریخ انسانی زمان را جلوتر می‌برد. به عبارت دیگر، شکل امروزی زمین در جغرافیا از امور اصلی مورد توجه متخصصان آن است.

اما زمین‌شناسان، زمین را نه تنها در مجموعه امروز آن، بلکه در تاریخ چند میلیارد سالی آن بررسی می‌کنند و در این بررسی طولانی و گسترده برای سهولت مطالعه آن راه چند دوران تقسیم می‌کنند.

جغرافیای کواترنر که بخشی جدید از تاریخ تحول طولانی زمین در جریان شکل‌گیری تا به امروز است، تحول و تطور زمین را در این برهه زمانی بررسی می‌کند و علاوه بر مشاهده لحظه‌ای امروزی زمین به جستجوی تغییر و تکامل آن از گذشته‌ای دور و شکل‌گیری حیات بشری و ظهور انسان می‌پردازد.

1 Chardin (1700).

2. علم تاریخ موقعیت و شرایط محیط را در ارتباط با انسان و در مقیاس جدید مشخص می‌کند.